

Mszaki – fascynujące, drobne rośliny zarodnikowe. Nie kwitną, a zaskakują paletą form i barw. Występują od tropików po bieguny. Tworzą formacje roślinne (tundra) i siedliska (torfowiska). W terenie i laboratorium poznajemy ich budowę oraz właściwości biologiczne, chemiczne i fizjologiczne. Używamy ich do określania poziomu zanieczyszczenia środowiska oraz jako wskaźników stopnia jego naturalności.

Na zdjęciach (fot. Robert Zubel): w centrum – *Polytrichum commune*; z lewej od góry – *Eurhynchium angustirete*, *Rhizomnium punctatum*, *Funaria hygrometrica*; z prawej – *Pterigynandrum filiforme*. Opracowanie graficzne – Agnieszka Rudak, koncepcja – Halina Galera

11.9. Sekcja Briologiczna (1978)

Barbara FOJCIK¹
Ewa FUDALI²
Robert ZUBEL³

¹Instytut Biologii, Biotechnologii i Ochrony Środowiska
Wydział Nauk Przyrodniczych, Uniwersytet Śląski
ul. Jagiellońska 28, 40-032 Katowice
e-mail: barbara.fojcik@us.edu.pl

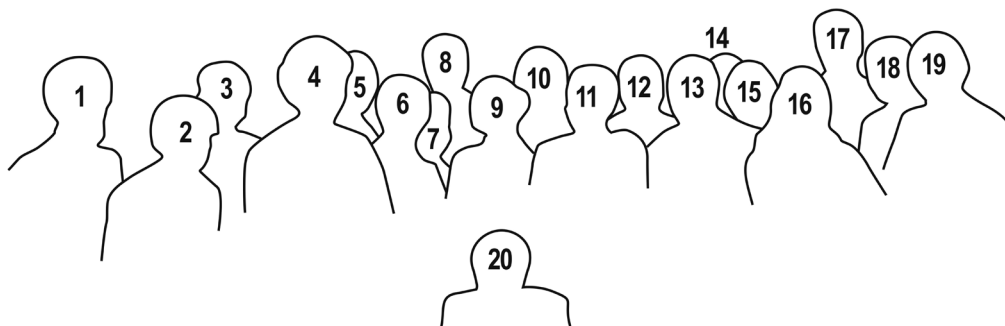
²Katedra Botaniki i Ekologii Roślin, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Plac Grunwaldzki 24a, 50-363 Wrocław
e-mail: ewa.fudali@upwr.edu.pl

³Instytut Nauk Biologicznych, Wydział Biologii i Biotechnologii UMCS
ul. Akademicka 19, 20-033 Lublin
e-mail: robert.zubel@poczta.umcs.lublin.pl

DOI: https://doi.org/10.5586/978-83-963503-1-2_11-09

11.9.1. Powstanie Sekcji Briologicznej

Sekcja Briologiczna jest jedną z krócej działających sekcji PTB. Oficjalne zgłoszenie do Zarządu Głównego PTB w sprawie utworzenia Sekcji wystosowała jesienią 1978 r. prof. Irena Rejment-Grochowska (Uniwersytet Warszawski). Była to realizacja uchwały podjętej przez uczestników Krajowego Sympozjum Briologicznego, które odbyło się w dniach 21–23 września 1978 r. w Porąbce-Kozubniku z inicjatywy prof. Krzysztofa Rostańskiego (Uniwersytet Śląski) (Ryc. 11.9.1). W efekcie tych działań na zebraniu Zarządu Głównego PTB w dniu 9 grudnia 1978 r. powołana została Sekcja Briologiczna. Liczba członków w dniu założenia wynosiła 25, a pierwszą przewodniczącą została prof. Irena Rejment-Grochowska. Niestety, nie zdążyła wypracować formy działania utworzonej przez siebie Sekcji, bo nieoczekiwanie zmarła pół roku później, 6 maja 1979 roku. Jej obowiązki przejął prof. Jerzy Szweykowski.

Ryc. 11.9.1. Uczestnicy Krajowego Sympozjum Briologicznego (Porąbka-Kozubnik, 21–23 IX 1978 r.). 1. Jan Żarnowiec, 2. Irena Rejment-Grochowska, 3. Jerzy Szweykowski, 4. Helena Mamczarz, 5. Maria Herbich, 6. Jadwiga Mickiewiczowa, 7. Elżbieta Wittner, 8. Witold Berdowski, 9. Halina Liberska-Szmidt, 10. Maria Krzakowa, 11. Wanda Wilczyńska, 12. Irena Krupińska, 13. Krzysztof Rostański, 14. Anna Rusińska, 15. Grażyna Załuska, 16. Krystyna Zajac, 17. Tadeusz Przybylski, 18. Piotr Szmajda, 19. Władysław Koła, 20. Krzysztof Jędrzejko (fot. z archiwum Krzysztofa Rostańskiego)

11.9.2. Działalność naukowa

Następni przewodniczący, prof. Jerzy Szweykowski i prof. Stanisław Lisowski (Tab. 11.9.1), reprezentujący UAM w Poznaniu, początkowo kontynuowali działalność Sekcji w duchu spotkania założycielskiego organizując coroczne sympozjum, podczas którego członkowie Sekcji prezentowali wyniki swoich badań lub brali udział w wycieczce terenowej. Niestety, w kraju pogrążającym się w kryzysie gospodarczym i politycznym stawało się to coraz trudniejsze. Dlatego dużym osiągnięciem było zorganizowanie dzięki staraniom prof. J. Szweykowskiego Międzynarodowego Sympozjum Briologicznego *New perspectives in bryotaxonomy and bryogeography* (Poznań, 26–29 VI 1980 r.). W tym czasie briolodzy związani z Sekcją podjęli także działania koncepcyjne i organizacyjne nad opracowaniem *Atlasu rozmieszczenia mchów i wątrobowców w Polsce*.

Przez dwie kadencje lat 80. XX wieku (1983–1989) przewodniczącym Sekcji był prof. Kazimierz Karczmarsz (UMCS w Lublinie). Sekcja pod jego przewodnictwem jako cel działania przyjęła popularyzację wiedzy briologicznej w środowisku naukowym i szkolnym, czemu miało służyć m.in. opracowanie bibliografii briologicznej z obszaru Polski oraz czerwonych list ginących gatunków

Tabela 11.9.1. Skład Zarządu Sekcji Briologicznej w latach 1978–2022

Lata	Przewodniczący	Wiceprzewodniczący	Sekretarz	Członkowie Zarządu
1978	Irena Rejment-Grochowska, (od 1979) Jerzy Szweykowski	Jerzy Szweykowski	Jadwiga Mickiewiczowa	Krzysztof Jędrzejko, Władysław Koła
1980	Stanisław Lisowski	Kazimierz Karczmarsz	Piotr Szmajda	Krzysztof Jędrzejko, Władysław Koła
1983	Kazimierz Karczmarsz	Jerzy Szweykowski	Mirosława Bloch	Krzysztof Jędrzejko, Władysław Koła, (do k. 1983), Ryszard Ochyra
1989	Krzysztof Jędrzejko		Henryk Klama	Kazimierz Karczmarsz, Anna Rusińska, Piotr Szmajda, Jan Żarnowiec
1995	Maria Krzakowa			Krzysztof Jędrzejko, Kazimierz Karczmarsz, Henryk Klama, Anna Rusińska
2001	Ewa Fudali	Henryk Klama	Marta Mierzeńska	Anna Rusińska, Adam Stebel
2007	Anna Rusińska	Ewa Fudali	Mirosław Szczepański	Adam Stebel, Włodzimierz Pisarek
2010	Robert Zubel			Ewa Fudali, Piotr Górski, Adam Stebel
2016	Barbara Fojcik	Robert Zubel	Adam Stebel	Ewa Fudali, Piotr Górski

mchów. Podczas zebrania Zarządu, w trakcie którego wypracowano taki model funkcjonowania, wyznaczono też koordynatorów tych zadań. W tym okresie do spotkań briologów w szerszym gronie dochodziło tylko podczas sesji referatowych Sekcji w ramach Zjazdów PTB (Tab. 11.9.2). Podobnie było przez kolejnych sześć lat (1989–1995), gdy Sekcją przewodniczył prof. Krzysztof Jędrzejko (Akademia Medyczna w Katowicach). Następna przewodnicząca, prof. Maria Krzakowa (UAM w Poznaniu) powróciła do koncepcji briologicznych konferencji utrzymanych w duchu „sympozjum założycielskiego”, a więc prezentacji wyników i projektów w szerokim spektrum zagadnień badawczych wykorzystujących mszaki.

W roku 2001, podczas zebrania Sekcji Briologicznej i wycieczki briologiczno-lichenologicznej w ramach Zjazdu PTB w Poznaniu, wykrystalizowała się nowa formuła funkcjonowania Sekcji, realizowana do dziś. Briolodzy uznali za potrzebne organizowanie corocznych spotkań w formie warsztatów terenowych na obszarach ciekawych pod względem briologicznym (Ryc. 11.9.2). Kolejni przewodniczący, dr Ewa Fudali, dr Anna Rusińska, dr Robert Zubel i dr hab. Barbara Fojcik, udoskonalali tę koncepcję, włączając takie elementy jak: publikowanie wyników wspólnych badań briologicznych, prezentację wyników badań własnych i organizację w trakcie warsztatów szkółki

Tabela 11.9.2. Spotkania naukowe zorganizowane i współorganizowane przez Sekcję Briologiczną PTB

Data i miejsce	Tytuł konferencji Współorganizatorzy	Liczba u./ref./post.
21–23 IX 1978, Porąbka-Kozubnik	Krajowe Sympozjum Briologiczne	21/23/–
	Oddział Śląski PTB	
10–13 IX 1980, Lublin	45. Zjazd PTB; sesja naukowa Sekcji Briologicznej	–/3/–
	Oddział Lubelski PTB	
26–29 VI 1980, Poznań	Międzynarodowe Sympozjum Briologiczne <i>New perspectives in bryotaxonomy and bryogeography</i>	43/–/–
	UAM, Komitet Botaniki PAN	
25–27 IX 1981, Góry Izerskie	Naukowo-szkoleniowa wycieczka briologiczna	13/–/–
5–8 IX 1983, Wrocław	46. Zjazd PTB; sesja naukowa Sekcji Briologicznej	11/3/–
	Oddział Wrocławski PTB	
3–6 IX 1986, Łódź	47. Zjazd PTB; sesja naukowa Sekcji Briologicznej	–/–/–
	Oddział Łódzki PTB	
6–9 IX 1989, Katowice	48. Zjazd PTB; sesja naukowa Sekcji Briologicznej	–/5/–
	Oddział Śląski PTB	
1–5 IX 1992, Kielce	49. Zjazd PTB; sesja naukowa Sekcji Briologicznej	–/3/1
	Oddział Kielecki PTB	
26 VI–1 VII 1995, Kraków	50. Zjazd PTB; sesja naukowa Sekcji Briologicznej	25/7/7
	Oddział Krakowski PTB	
14–15 X 1997, Poznań	II Krajowa Konferencja Briologiczna <i>Genetyczne aspekty taksonomicznych badań u mszaków</i>	30/18/–
	Instytut Biologii Eksperymentalnej i Zakład Genetyki UAM	
15–19 IX 1998, Gdańsk	51. Zjazd PTB; sesja naukowa Sekcji Briologicznej	–/8/3
	Oddział Gdański PTB	
11–12 X 2000, Poznań	Międzynarodowa Konferencja <i>Zróżnicowanie genetyczne i taksonomia mszaków</i>	30/13/14
	Instytut Genetyki UAM	
24–28 IX 2001, Poznań	52. Zjazd PTB; sesja naukowa Sekcji Briologicznej oraz warsztaty terenowe <i>Mszaki Borów Tucholskich</i>	23/10/8
	Oddział Poznański PTB	
13–17 IX 2002, Karpacz	1. Terenowe Warsztaty Sekcji Briologicznej PTB <i>Karkonosze 2002</i>	17/4/–
10–14 IX 2003, Białowieża	2. Terenowe Warsztaty Sekcji Briologicznej PTB <i>Puszcza Białowieńska 2003</i>	22/4/–
	Stacja Geobotaniczna UW, Białowiecki PN	
6–11 IX 2004, Toruń–Bydgoszcz	53. Zjazd PTB; sesja naukowa Sekcji Briologicznej	9/3/2
	Oddział Toruński PTB	
7–11 IX 2005, Izbica	3. Terenowe Warsztaty Sekcji Briologicznej PTB <i>Specyfika brioflory wybranych biotopów SPN</i>	15/4/–
	Słowiński PN	
5–9 IX 2006, Ojców	4. Terenowe Warsztaty Sekcji Briologicznej PTB <i>Ojców 2006</i>	20/3/–
	Ojcowski PN	
27–30 IV 2007, Jeleń	5. Terenowe Warsztaty Sekcji Briologicznej PTB <i>Mszaki młodoglacjalnych pojezierzy – Welski Park Krajobrazowy 2007</i>	24/4/–
	Welski PK	
3–8 IX 2007, Szczecin	54. Zjazd PTB, Szczecin; sesja naukowa Sekcji Briologicznej	–/1/3
	Oddział Szczeciński PTB	
1–4 V 2008, Mierzyn	6. Terenowe Warsztaty Sekcji Briologicznej PTB <i>Torfowiska i bory Puszczy Noteckiej</i>	26/2/–
	Nadleśnictwo Międzychód	
3–6 IX 2009, Soblówka	7. Terenowe Warsztaty Sekcji Briologicznej PTB <i>Mszaki Beskidu Żywiecko-Orawskiego</i>	23/4/–
2–5 IX 2010, Rzyczycza Mała	8. Terenowe Warsztaty Sekcji Briologicznej PTB <i>Źródlika i potoki Wysoczyzny Polanowskiej 2010</i>	20/3/2
	Nadleśnictwo Polanów	

Tabela 11.9.2. Spotkania naukowe zorganizowane i współorganizowane przez Sekcję Briologiczną PTB (cd.)

Data i miejsce	Tytuł konferencji Współorganizatorzy	Liczba u./ref./post.
6–12 IX 2010, Warszawa	55. Zjazd PTB; sesja naukowa Sekcji Briologicznej	–/3/4
	Oddział Warszawski PTB, SGGW, UW, IBL, PAN Ogród Botaniczny – CZRB w Powsinie	
14–18 IX 2011, Zwierzyniec	9. Terenowe Warsztaty Sekcji Briologicznej PTB <i>Mszaki Roztocza</i>	20/6/3
	Roztoczański PN	
11–14 IX 2012, Święta Katarzyna	10. Terenowe Warsztaty Sekcji Briologicznej PTB <i>Łysogóry</i>	36/6/–
	Świętokrzyski PN	
24–30 VI 2013, Olsztyn	56. Zjazd PTB; sesja naukowa Sekcji Briologicznej	–/5/10
	Oddział Olsztyński PTB, UWM	
11–15 IX 2013, Kosiły k. Rajgrodu	11. Terenowe Warsztaty Sekcji Briologicznej PTB <i>Dolina Biebrzy</i>	34/2/4
	Biebrzański PN	
10–14 IX 2014, Biała Góra	12. Terenowe Warsztaty Sekcji Briologicznej PTB <i>Wolińskimi ścieżkami poznajskich profesorów</i>	24/5/1
	Woliński PN	
9–13 IX 2015, Wojtkowa	13. Terenowe Warsztaty Sekcji Briologicznej PTB <i>Mszaki na granicy – między pogórzem a górami</i>	31/6/2
27 VI–3 VII 2016, Lublin	57 Zjazd PTB; sesja naukowa Sekcji Briologicznej	10/6/6
	Oddział Lubelski	
14–18 IX 2016, Wiżajny	14. Terenowe Warsztaty Sekcji Briologicznej PTB <i>Jeszcze dalej na północ</i>	24/7/1
	PK Puszczy Rominckiej, Nadleśnictwo Gołdap	
13–17 IX 2017, Izabelin	15. Terenowe Warsztaty Sekcji Briologicznej PTB <i>W sercu Polski</i>	24/8/–
	Kampinoski PN	
12–16 IX 2018, Buczyny	16. Terenowe Warsztaty Sekcji Briologicznej PTB <i>Łużyce Dolne</i>	20/7/–
	RDLP w Zielonej Górze	
1–7 VII 2019, Kraków	58. Zjazd PTB, Kraków; sesja naukowa Sekcji Briologicznej	10/6/2
	Oddział Krakowski PTB, Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN	
11–15 IX 2019, Komańcza	17. Terenowe warsztaty Sekcji Briologicznej PTB <i>W górach i dolinach</i>	23/–/–
14 IX 2019, Komańcza	Konferencja z okazji 40-lecia działalności Sekcji Briologicznej	23/9/1

u. – uczestnicy; ref. – referaty; post. – postery

rozpoznawania mszaków dla osób początkujących (tzw. BOOST czyli Briologiczna Ogólnodostępna Objazdowa Szkoła Terenowa). Ten ostatni element to inicjatywa członków Sekcji służąca popularyzowaniu wiedzy o mszakach w warunkach terenowych, skierowana do młodych ludzi zainteresowanych poznaniem biologii i morfologii mchów i wątrobowców.

W sumie, w latach 2002–2019, odbyło się 17 spotkań naukowo-badawczych w ramach Terenowych Warsztatów Sekcji Briologicznej PTB (Ryc. 11.9.3), w tym cztery edycje BOOST (2016–2019) (Tab. 11.9.2). Sprawozdania z tych warsztatów były regularnie publikowane na łamach *Wiadomości Botanicznych*. Publikowane były także wyniki badań flory mszaków, prowadzonych w trakcie warsztatów, z reguły organizowanych na obszarach słabo rozpoznanych briologicznie rezerwatów przyrody i parków narodowych. Dotychczas w różnych czasopiśmie naukowych ukazało się 14 artykułów dotyczących m.in. 7 rezerwatów oraz 6 parków narodowych.

W ramach działalności naukowej członkowie Sekcji Briologicznej biorą udział w krajowych i zagranicznych konferencjach, m.in. uczestniczyli w 14 Zjazdach PTB (w latach 1980–2019), gdzie zaprezentowali ponad 120 referatów i posterów. Na szczególną uwagę zasługują konferencje zorganizowane pod auspicjami Sekcji Briologicznej, jak Międzynarodowe Sympozjum Briologiczne *New perspectives in bryotaxonomy and bryogeography* (Poznań, 26–29 VI 1980 r.), II Krajowa Konferencja Briologiczna *Genetyczne aspekty taksonomicznych badań mszaków* (Poznań, 14–15 X 1997 r.)

(Ryc. 11.9.4) oraz Konferencja z okazji 40-lecia działalności Sekcji Briologicznej (Komańcza, 14 IX 2019 r.) (Ryc. 11.9.5).

Od 2015 r. na łamach czasopisma *Steciana* ukazuje się seria *New distributional data on bryophytes of Poland (and Slovakia)*, która jest jednocześnie oficjalnym biuletynem Sekcji Briologicznej. W latach 2015–2019 ukazało się 17 publikacji aktualizujących wiedzę o występowaniu wielu gatunków mszaków uważanych za rzadkie i zagrożone na terenie Polski, co pozwala modyfikować dotychczasowe oceny ich zagrożenia.

Członkowie Sekcji Briologicznej mają duże osiągnięcia w działaniach na rzecz ochrony przyrody; m.in. są autorami wielu ekspertyz do projektów rezerwatów i obszarów NATURA 2000 oraz planów ochrony rezerwatów (współpraca z Regionalnymi Dyrekcjami Lasów Państwowych). Biorą także udział w opracowywaniu krajowych i regionalnych czerwonych list zagrożonych gatunków mszaków.

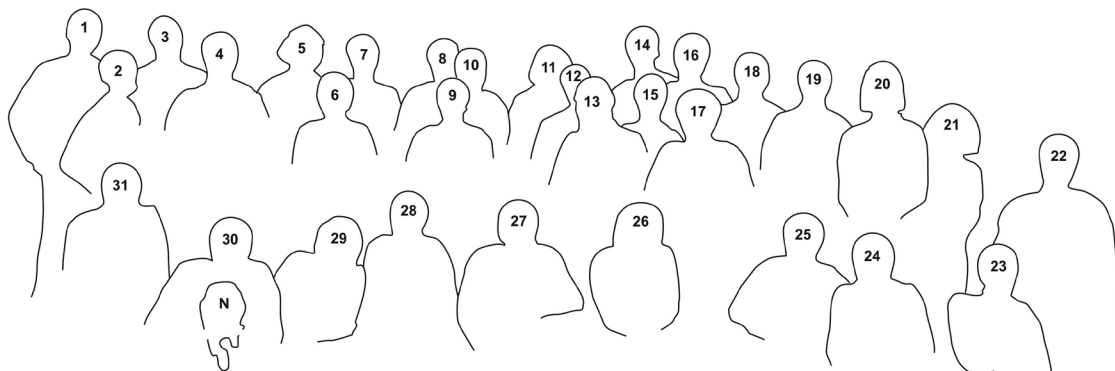
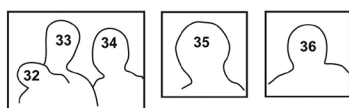
Poszczególni członkowie Sekcji wykazują także aktywność w zakresie popularyzacji wiedzy botanicznej. Są to m.in. współpraca z Polskim Towarzystwem Przyrodników im. Kopernika (działalność referatowa ze szczególnym uwzględnieniem mszaków i ochrony przyrody), prelekcje dla szkół średnich i innych instytucji, a także współorganizowanie różnych wydarzeń popularnonaukowych, np. Festiwale Nauki, *Dzień Mszaka* (Oddział Łódzki PTB), wystawa *Od Kluka do klucza i z powrotem* (Oddział Lubelski PTB).

W roku 2010 r. z inicjatywy dr Roberta Zubla powstała strona internetowa Sekcji Briologicznej PTB. Zawiera ona m.in. dane o historii i działalności Sekcji, sprawozdania z corocznych spotkań terenowych oraz informacje o działalności i dorobku naukowym członków Sekcji (<http://pbsociety.org.pl/ind/bryology/>).

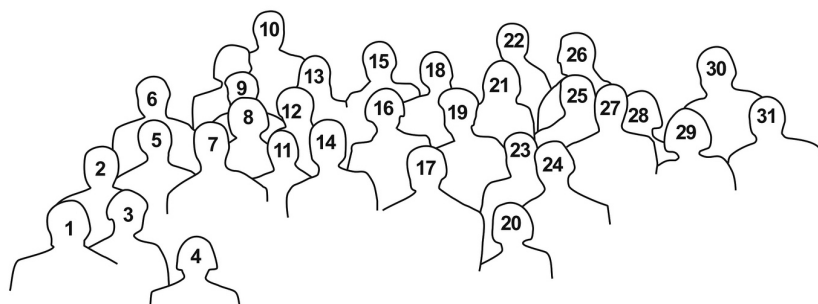
Obecnie Sekcja Briologiczna liczy 31 członków. Liczba ta w okresie działalności sekcji wahała się od 18 do 31. Do tej pory Sekcja zorganizowała lub współorganizowała 37 różnego rodzaju spotkań naukowych (Tab. 11.9.2). Miały one formę konferencji (5), sesji naukowych w ramach zjazdów PTB (14) i warsztatów terenowych (17), a także wycieczki naukowo-szkoleniowej (1). Na spotkaniach tych wygłoszono ponad 200 referatów i pokazano ponad 70 posterów.

Ryc. 11.9.2. Warsztaty terenowe Sekcji Briologicznej – Puszcza Notecka, 1–4 V 2008 r. (fot. Anna Rusińska)

Ryc. 11.9.3. Uczestnicy X warsztatów terenowych Sekcji Briologicznej – Łysogóry (Święta Katarzyna, 11–14 IX 2012 r.); 1. Stanisław Rosadziński, 2. Sylwia Wierzcholska, 3. Jakub Sawicki, 4. Wojciech Ciurzycki, 5. Bartosz Piwowarski, 6. Barbara Fojcik, 7. Sławomir Solak, 8. Jan Prokop, 9. Klaudia Sobocińska, 10. Piotr Górski, 11. Adam Stebel, 12. Ewelina Sonnenberg, 13. Magdalena Rutkowska, 14. Paweł Pawlikowski, 15. Dorota Smolińska, 16. Rafał Zarzecki, 17. Maria Wojterska, 18. Grzegorz Vončina, 19. Magdalena Maliszewska, 20. Agnieszka Pierścińska, 21. Anna Cuper, 22. Marcin Bielecki, 23. Monika Podgórska, 24. Anna Rusińska, 25. Magda Podlaska, 26. Ewa Fudali, 27. Marcin Wilhelm, 28. Grzegorz J. Wolski, 29. Monika Staniaszek-Kik, 30. Tomasz Paciorek, 31. Mirosław Szczepański, 32. Paweł Marzencki (najmłodszy briolog na warsztatach), 33. Krzysztof Marzencki, 34. Beata Cykowska, 35. Anna Salachna, 36. Robert Zubel, N. Neska (fot. Robert Zubel)

Ryc. 11.9.4. Uczestnicy II Konferencji Briologicznej PTB (Poznań, 14–15 X 1997 r.); 1. Andrzej Lesicki, 2. Jerzy Szweykowski, 3. Bożena Kowalczyk, 4. Anna Gałuszka, 5. Aleksandra Wojnicka-Póltorak, 6. Zofia Szweykowska-Kulińska, 7. Kazimierz Ziemiński, 8. Barbara Malchrowicz, 9. Ewa Chudzińska, 10. Ireneusz Odrzykoski, 11. Katarzyna Buczkowska, 12. Hanna Barczak, 13. Anna Łuczak, 14. Krzysztof Gos, 15. Anna Rusińska, 16. Maria Drapikowska, 17. Joseph Okonkwo, 18. Stanisław Lisowski, 19. Renata Słomińska-Walkowiak, 20. Marta Mierzeńska, 21. Ewa Fudali, 22. Alina Bączkiewicz, 23. Barbara Fojcik, 24. Paweł Fiedorow, 25. Adam Stebel, 26. Jan Żarnowiec, 27. Henryk Klama, 28. Iwona Melosik, 29. Maria Krzakowa, 30. Paweł Urbański, 31. Krzysztof Jędrzejko (fot. Paweł Drapikowski; *Wiadomości Botaniczne* 42/2)

Ryc. 11.9.5. Konferencja z okazji 40-lecia działalności Sekcji Briologicznej PTB, Komańcza, 14 IX 2019 r. (fot. Robert Zubel)

11.9.3. Podsumowanie

Sekcja Briologiczna prowadzi aktywną działalność naukową i popularyzatorską. Członkowie tworzą zintegrowaną grupę organizującą warsztaty terenowe i publikującą efekty naukowych dociekań. Nie bez znaczenia jest fakt, że jesteśmy też dobrymi przyjaciółmi. Naszą chlubą i wzorem są uhonorowani medalami PTB członkowie naszej Sekcji:

- prof. Jerzy Szweykowski – Medalem im. Prof. W. Szafera za wydanie *Słownika botanicznego* (1995),
- prof. Krzysztof Jędrzejko – Medalem im. Prof. B. Hryniewieckiego za zaangażowanie w popularyzację wiedzy botanicznej oraz nasycenie jej poezją (2007),
- prof. Adam Stebel – Medalem im. Prof. Z. Czubińskiego za dzieło dotyczące mchów Beskidu Zachodniego – *The mosses of the Beskidy Zachodnie as a paradigm of biological and environmental changes in the flora of the Polish Western Carpathians* (2007).